

REVOLUȚIA ROMANĂ DIN 1821 DE SUB CONDUCEREA LUI TUDOR VLADIMIRESCU ȘI IMPLICAȚIILE EI PE PLAN SUD-EST EUROPEAN. MATERIALE NOI PRIVIND SEMNIFICAȚIA ACESTEI REVOLUȚII

de NICOLAE CIACHIR

Europa, sleită de atâtea războaie pe care i le impusese Napoleon, dorea în mod sincer pacea, în anii 1814–1815. În același timp, principalele state învingătoare – Anglia, Rusia, Austria, Prusia – doreau să obțină maximum de avantaje, iar statele cu regim feudal absolutist să înăbușe orice licăriri de ordin național și social, pe care ideile generoase ale revoluției burgheze din Franța le împrăștiaseră pe întregul continent.

De altfel, actul final al Congresului de la Viena, nu satisfăcuse nici pe învingători, ca dovadă Spania refuzase să iscălească tratatul iar lordul Castlereagh îi pronostica o durabilitate de maximum șapte ani.

Învingătorii i-au sacrificat pe polonezi, lăsându-i împărțiți între cele 3 puteri (Rusia, Austria, Prusia), pe italieni la discreția habsburgilor, pe balcanici la samavolnicia puterii retrograde otomane, în plus Sf. Alianță veghea cu strășnicie la lichidarea oricărui focar revoluționar.

Dacă analizăm structura politică de după Congresul de la Viena, observăm că Europa era formată din monarhii absolutiste și constituționale, între acestea neexistând o diferență prea mare, deoarece practic aristocrația dispunea după rege de putere și deținea posturile cheie în administrație, în ambele forme de organizare. Elveția era singura republică din Europa, dacă exceptăm cele patru orașe libere germane – Hamburg, Bremen, Lubeck, Frankfurt pe Mein – și Cracovia, care va fi încorporată de Austria în 1846.

Cu toate acestea, germenii revoluției franceze erau prezenți în întreaga Europă, de la modestele frământări sociale iz-

bucnițe în ducatul Sâxa-Weimar (1817), pînă la puternicele frămîntări ce cuprind cele 3 peninsule ale Europei sudice: Iberică, Apenină și Balcanică. Un loc de seamă ocupă revoluția română de sub conducerea neînfricatului Tudor Vladimirescu, zămisit pe aceste meleaguri gorjene.

Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, îndreptată împotriva exploatării feudale în interior și a dominației otomane, s-a desfășurat în cadrul complex creat de frămîntările din sud-estul Europei, care a integrat și lupta poporului grec pentru independență, organizată și condusă de societatea secretă Eteria. Revoluția română putea să constituie semnalul insurecției generale și să creeze o diversiune la Dunăre, care să atragă importante forțe otomane, pentru a impulsiona revoluția greacă și totodată a-i înlesni trecerea lui Alexandru Ipsilanti spre Elada. Dar, se cuvine de subliniat că poporul român urmărea interese proprii țării sale, iar cu 3 ani înainte, în anul 1818, prin introducerea de cursuri în limba română la Școala Sf. Sava, cărturarii băștinași au respins grefa străină a neoelenismului (de-a pune în Principate, bazele unei „Noi Elade”), reușind să impună un învățămînt autohton în țară.

Colaborarea cu balcanicii avea vechi tradiții în tot cuprinsul Evului mediu, numeroși români au participat la insurecția sîrbă declansată în 1804 sub conducerea lui Karageorge și însuși Tudor Vladimirescu a participat în anii 1807–1809, cu pandurii săi, la asaltul Plevnei și al Cladovei.

De altfel la revoluția română puteau participa bulgari, sîrbi, greci, albanezi, aromâni, căci înfrîngerea Porții otomane ar fi dus, după cum era și logic, la emanciparea națională a tuturor acestor popoare.

Istoricul albanez Kristo Frașeri arată că o insurecție generală a întregului sud-est european ar fi dispersat forțele otomane între Principatele Române, Serbia, Muntenegru, Grecia și întinsul teritoriu stăpînit de vestitul Ali pașa din Ianina, rebel față de autoritatea turcă.¹

Istoricul iugoslav D. Djordjevici adaugă că interesele poporului român concordau, în prima fază, cu interesele Eteriei, dar lucrul cel mai important era faptul „...că insurecția din Principatele Române a fost preludiul revoluției grecești din 1821”.²

La o concluzie similară ajunge un alt istoric iugoslav, Omer Nakicevici, care în prefața volumului de documente turcești dedicat mișcării revoluționare din Kosovo (1822), arată că

meritul revine poporului român, care a ridicat primul steagul insurecției.³

Documentele provenite din arhivele turcești și publicate, o parte la Skoplje, aduc noi informații privind revoluția română. Astfel, la 4 martie 1821, valiul Rumeliei, Hurșid Ahmed pașa, dă ordin autorităților din Bitolia, Prilep, Giumaia, Lerin, Egri Bugeac, ca toate forțele disponibile să fie imediat aruncate împotriva lui Ali pașa din Ianina și mișcarea înăbușită cât mai repede, ca să nu influențeze insurecția din Valahia.⁴ De asemenea în firmanul sultanului Mahmud al II-lea, din 6 aprilie 1821, se fac referiri la evenimentele din Moldova și Valahia și că revoluționarii în numele poporului îndeamnă la nesupunere, răspîndind diferite manifeste⁵. Într-un alt document emis de sultan, se fac referiri la evenimentele ce iau proporții îngrijorătoare în Principatele Române, că mișcarea a cuprins Moreea și alte părți din Grecia și trebuiesc luate măsuri grabnice de lichidare.⁶

(Aceste documente întregesc piesele aflate din arhivele turcești care au fost incluse în colecția românească „Documente privind istoria României. Răscoala din 1821”, vol. I. doc. 226 și doc. 124). Este interesant raportul consulului englez Francis Charnaud, către guvernatorul companiei Levantine, document depistat în arhivele britanice și publicat la Skoplje în 1968, în volumul „British documents on the history of the Macedonian People”. Charnaud deținea funcția de consul la Salonic între 1797–1825 (cînd instituția trecuse la Forreine Office), iar rapoartele sale competente privind Balcanii erau așteptate cu interes la Londra. În raportul său din 2 mai 1821, face referiri la puternica răscoală din Valahia și Moldova, care ia proporții îngrijorătoare și care a alarmat întregul Imperiu otoman. Acest suflu, care a venit din nord, a luat proporții și a cuprins părți importante din Grecia, ca Levadia, Teba, Atena și o serie de insule.⁷

Numeroase materiale inedite, depozitate în arhiva de stat a Serbiei (Drzavni arhiv Srbije), se referă la puternica insurecție din Valahia, mai ales la evenimentele din Oltenia vecină, despre cetele care se grupează în jurul lui Tudor Vladimirescu, despre drumul parcurs de acesta pînă la București și despre faptul că Ipsilanti și lordache Olimpionul încearcă să atragă în mișcare pe Miloș Obrenovici, pe muntenegrenii și pe ceilalți creștini din Bosnia și Hertegovina.

Aceste materiale noi întregesc pe cele cunoscute, precizează că în 1818 Miloș Obrenovici promite ajutor lui lordache

Olimpiotul, îi solicită să-și trimită familia în Serbia, pentru a fi în siguranță,⁸ iar în 1820 îi mulțumește că i-a făcut cunoscut secretele Eteriei.⁹

În iulie 1820, Miloș îi mulțumește lui lordache pentru sentimentele de credință exprimate și pentru faptul „că sînteți gata să vărsați pînă și ultima picătură a sîngelui d-voastră, sub conducerea mea, pentru religia noastră ortodoxă”¹⁰, și îi dă noi informații despre acțiunile pe care le întreprinde Ali pașa din Ianina împotriva turcilor. La 24 octombrie 1820, Alexandru Ipsilanti îl informează pe Miloș, că răscoala va începe în jurul datei de 15 noiembrie 1820, ca în jurul datei de 20 noiembrie 1820 să trimită trupe la Lom și Drina, pentru a distruge pe turci, ca el să poată trece Dunărea între Vidin și Ada Kale.¹¹

Reiese clar de ce mănăstirile din Oltenia erau bine aprovizionate, fiind locul pe unde Ipsilanti putea trece Dunărea, ca prin teritoriul Serbiei și a celui controlat de Ali pașa din Ianina să poată ajunge în Grecia.

Deși un rol important revenea Serbiei în cadrul acțiunii de ridicare a popoarelor din sud-estul Europei, propunerea lui Ipsilanti, arată istoricul Djordjevici, sosea într-un moment inoportun, căci o delegație sîrbă pornise spre Istambul pentru a negocia cu otomanii și a obține, pentru Miloș, titlul de prinț ereditar. În plus, proiectul de colaborare militară cu Serbia căzu-se în mîinile organelor de frontieră otomane iar Miloș nu credea că în acel moment Rusia era dispusă să înceapă un nou război. De asemenea, Serbia, care suferise în timpul insurecției din 1804–1815, încă nu era restabilită și nu avea resurse pentru o nouă răscoală.¹²

Totuși, chiar și într-o asemenea conjunctură, Serbia era foarte atentă la ce se întîmplă în Principatele Române, ca să profite de evenimente în caz că situația Imperiului otoman s-ar fi agravat, încît orice informație era raportată cancelariei prințului Serbiei. Astfel, în fondul cancelariei prințului (Knjazeska kancelarija), avem date prețioase despre revoluția română, scrisoarea lui lancu Samurcaș despre moartea domnitorului Sutz, despre tulburările din Valahia Mică etc.¹³

La 14 aprilie 1821, Alexandru Ipsilanti îi scria lui Miloș Obrenovici o scrisoare, expediată din Tîrgoviște, să se ridice neîntîrziat la luptă împotriva Porții, dar să-i atragă pe muntenegreni și pe ceilalți creștini balcanici, mai ales cei din Bosnia și Herțegovina.¹⁴ În aceeași zi, o scrisoare cu text similar îi expediază, tot din Tîrgoviște, lordache Olimpiotul și S. Jivocvici, căci altfel ratează o ocazie unică.¹⁵ În arhivele iugoslave, se

mai păstrează două scrisori inedite, ale lui lordache Olimpiotul, către Miloș, ambele datate, 7 mai 1821, în care i se comunică că la Iași au sosit 3 divizii rusești, ca ajutor Eteriei.¹⁴ Este clar că lordache uzează de acest neadevăr pentru a determina pe Miloș să se ridice împotriva Porții.

Miloș Obrenovici, om cu experiență, nu se limita la informațiile eteriștilor, ci avea emisarii săi, care îi trimiteau informații corecte, privind desfășurarea evenimentelor, pentru a nu se hazarda în acțiuni care puteau compromite cauza poporului sîrb. În acest sens prezintă interes o serie de rapoarte trimise de Principatele Române, de o serie de emisari sîrbi și mai ales de către Dimitrie Mustacov, agentul său acreditat în Valahia.¹⁷

De asemenea, prezintă importanță pentru cercetătorul român materialele aflate în fondul „Pozarevacka nahija sa Porecom”, privind desfășurarea revoluției române de la 1821. Se fac referiri despre numărul tot mai mare al cetelor de panduri români organizați pentru luptă de către Tudor,¹⁸ despre măsurile militare luate în paralel de către români în Oltenia și de către otomani la Vidin,¹⁹ despre acțiunile întreprinse de Tudor împotriva boierilor la București,²⁰ despre pătrunderea trupelor otomane în Țara Românească și represiunile care au urmat în cursul anilor 1821–1822.²¹

În orice caz, revoluția română, deși a fost înăbușită, iar conducătorul ei a fost asasinat mișelește de către eteriști, a restabilit domniile pămîntene și a impulsionat mișcarea greacă, care a dus la apariția primului stat independent din epoca modernă în sud-estul Europei (1830).

Totodată, trebuie menționat faptul că ordinea restabilită la Congresul de la Viena cu atîta strășnicie, de către Metternich, Nesselrode și alți diplomați conservatori și urmărită de Sfînta Alianță, a fost zguduită numai după șase ani de către Tudor Vladimirescu și pandurii săi, provocînd insomniile guvernanților europeni.

N O T E

1. Kristo Frașeri, *Istoria Albanii* (l. rusă), Tirana, 1964, p. 104–105.
2. D. Djordjevici, *Revolutions nationales des peuples balkaniques, 1804–1914*, Belgrad, 1965, p. 42.
3. Omer Nakicevici, *Revolt i protesni mars stanovnika Kosova, 1822 godinè*, Pristina, 1969, p. 3–4.

4. *Turski dokumenti za Machedonskata istorija (1818—1827)*, vol. IV, Skopje, 1967, doc. 42, p. 56.
5. Idem, doc. 79, p. 62—63.
6. Idem, doc. 74, p. 60—61.
7. *Britanski dokumenti za istorijata na Makedonskiot narod*, Skopje, 1968, I, p. 60.
8. Doc. privind istoria României. Răscoala din 1821, vol. IV, Buc. 1960. doc. 3, p. 46.
9. Idem, doc. 15, p. 58—59.
10. Idem, doc. 16, p. 59.
11. Idem, doc. 35, p. 36.
12. D. Djordjevici, *op. cit.* p. 41—42, vezi și Grgur Jaksic, *Evroša i Vaskrs Srbije*, p. 275—284.
13. D.A.S. (Drzavni arhiv Srbije), doc. 373, 376, 378, 426, 427, 430 (din fondul Knjazeeka kancelarija).
14. Drzavni arhiv Srbije, fond ZMP (Hart. Mite Petrovica), Knjijs, bd. 8, 12 aprilie 1821.
15. Idem, Alături de cei doi, sint iscăliți și alții.
16. Idem, Kniga br. T, f. 125 (7 mai 1821) și kn. 8 f. 35.
17. Idem, fond ZMP, fasc. V, f. 229; fasc. 3, f. 156, etc.
18. Fond Pozarevačka nahija (1816—1839), an. 1821, doc. 201.
19. Idem, doc. 207.
20. Idem, doc. 215, 223, 224, 225, 227, 228.
21. Idem, doc. 229.